

**ДОДАТОК ДО II МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ,
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ТА НАУКОВЦІВ «КОНЦЕПТИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА»**

присвячена 200-річчю Південноукраїнського національного педагогічного університету імені
К.Д.Ушинського
Конференція відбулася **26-27 травня 2017 року**
у Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського»

Льїна Антонїна Анатолїївна – доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії, політології та українознавства Київського національного університету технологій та дизайну

**МОДЕРНІЗАЦІЯ VS ДЕГРАДАЦІЯ:
КОНТУРИ НОВОЇ СИСТЕМИ ЦІННОСТЕЙ**

Суперечності, конкуренція, боротьба, протистояння – закономірний стан буття природи і людства. На початку третього тисячоліття людство досягло небачених висот прогресу в розвитку науки и техніки, безпрецедентних в історії життєвих стандартів та рівнів добробуту широких верств населення. Проте одночасно людина втрачає свої традиційні корені, стає іншим горизонт її світобачення, змінюється діапазон інтересів. Відриваючись від минулого і відчуваючи байдужість до майбутнього (цінне тільки те, що „тут” і „тепер”), вона повністю зосереджується на теперішньому. Модернізація, урбанізація, промислова, соціальні, політична, технологічна, сексуальна, інформаційна та інші революції мають своїм наслідком підрив, руйнування в цілому стійкого світу традиційних зв'язків, релігійних та політичних устоїв, загально визнаних духовних цінностей, змішання і стирання кордонів між соціальними групами. У все більш зростаючому масштабі виявляється тенденція до розмивання специфіки, неоднорідності, поліфонії, самобутності культур, багатства їх проявів, до ствердження єдиних стереотипів, шаблонів, стандартів, однопорядковості.

В такі історичні періоди особистість перетворюється в частину маси, філософія множини стає „єдиною філософією історії” (Г. Лебон). Позбувшись національних джерел і соціально-культурних зв'язків, анонімні міради одиноких, роз'єднаних індивідів, позбавлених авторитетів і морально-духовних цінностей, дезорієнтованих нескінченними і стрімкими змінами, ставали тим живильним ґрунтом, завдяки якому, всупереч сподіванням на творчу силу демократії, народ перетворюється в натовп, в масу, а особистість – в пересічного громадянина.

У людини маси втрачається внутрішній зв'язок з глибинними ірраціональними основами буття, безмежно розширюється вакуум бездуховності. Її характерною особливістю стає тенденція до своєрідного соціального нарцисизму, впевненості в своїй непогрішимості. Вона буквально перестає бачити в реальному втіленні оточуючий світ, стає схильною до самообману, небажанні знати всю правду про себе і своє оточення, про сутнісні характеристики і можливості власного буття. Ухиляючись („втікаючи”) від правди, люди починають віддавати перевагу різного роду ілюзіям, зовнішній поверховості, тим самим виправдовуючи безтурботність свого життя, шукаючи легкі шляхи і легкі способи досягнення щастя [1, с. 4].

Становленню і розвитку цих процесів сприяє і те, що в інформаційну епоху переважна більшість людей одержують такі знання про події, явища, процеси життя, які підлягають виміру і вирахуванню. Тобто все починає підлягати вичисленню, що найкраще здійснюється через гроші та фінанси. Мова йде насамперед про абстрактні, безособистісні, транснаціональні, трансрегіональні, транскультурні явища, які в цілому адекватно підлягають

раціональному аналізу і однаково сприймаються представниками різних країн і народів. Але поза людиною залишаються більш глибокі, складні по своїй суті культурні, духовні, сакральні феномени і процеси, такі як міфи, національно-культурні традиції, вірування та все інше, яке не вичислюється математичними, логічними методами та аргументами, не вкладається в які б то не було теорії, тим більше в кількісні статистичні таблиці і формули.

В силу цього завдання, яке стоїть перед людиною в епоху глобалізації — знаходити перспективи різним аспектам свого існування, що дозволить зберегти смислове наповнення буття. Необхідно враховувати, що людина підлаштовує своє життя під ті чи інші смисли, ідеали, цінності. Ідеї, міфи, якщо вона повірить в їх реальність і дієвість. В цьому контексті віра, впевненість в необхідності осмисленого життя складає одну із головних опор культури. В результаті втрата смислу стає загрозою і для існування культури, відповідно, самій ідентичності людей. Можна з великою впевненістю стверджувати, що у джерел майже всіх людських інституцій, феноменів, чи то держава, релігія, культура, мистецтво, політика і т.п. в тій чи іншій формі або іпостасі знаходиться міф, віра, символ, які і роблять буття людини осмисленим.

Важлива проблема, перед якою опинилась сучасна людина — руйнування основ, на яких стояли звичні для багатьох поколінь опори життєвлаштування. Вони не витримали наступу спочатку урбанізації та індустріалізації, а потім космополітизації, глобалізації й універсалізації найважливіших сфер суспільного життя, наступу „космополісу" і „мультимедійного простору", масових міграцій і масштабних переміщень людей. Сьогодні цей аспект набуває особливої значимості, оскільки світові реальності кидають виклик національній, соціокультурній, державно-політичній самобутності як окремо взятого народу, так і окремого індивіда.

В зв'язку з ускладненням, модернізацією, комп'ютеризацією, інформацією, обезособленням суспільства і, відповідно, втратою джерел, потреба людей в новій стабільності не зменшується, а в багатьох випадках посилюється. Проте в силу втрати смислових цінностей на перший план висуваються потреба, прагнення приєднатися до різного роду фіктивним, штучним, хибним цінностям, які формуються партіями, сектами, сумнівними суспільними організаціями і утвореннями.

Несподівані і малопрогнозовані зміни в світогляді духовний світ людини вносить віртуальний світ, передумови якого створені в ХХ столітті, а двадцять перше з все більшою швидкістю входить в епоху віртуального буття. Воно також є породженням інформаційної епохи. В ньому надумані, штучно утворювані конструкції набувають все більш зростаючої ваги і значимість порівняно з реальною дійсністю. Віртуальність як одна з основоположних складових сучасного світу проникає у всі сфери суспільного життя. Більше того, віртуальний світ для „комп'ютерного покоління" стає більш привабливим, чим реальний світ. Досить згадати комп'ютерні кафе, де відвідувачі збираються разом, Але спілкуються з машинами, поринаючи у віртуальний світ. Нове штучне середовище "сканує", приймає тільки інформаційний аспект людини, вводячи її як цілісну істоту в стан кризи по відношенню до попереднього вічування. За своєю сутністю і в своїй тенденції це середовище є постлюдським. Людина у віртуальному середовищі зовсім інша, відмінна від тих образів і уявлень, якими наповнена освіта, система виховання, мораль, література, рекомендована для набуття гуманістичних світоглядних орієнтацій.

Технічно під віртуальною реальністю мають на увазі штучне зображувально-звукове відтворення предметних форм матеріального світу у взаємодії з нашою свідомістю, включаючи її діяльність по симуляції неіснуючого, уявного. Віртуальна реальність існує до того часу, поки продукується і сприймається яким-небудь суб'єктом, тобто „тут і тепер". Це відрізняє її від телевізійних і комп'ютерних програм, котрі розгортаються без перцепієнта. В загальноприйнятному значенні під віртуальною реальністю розуміється будь-яка інтерактивна діяльність в Мережі. Витиснувши в кінці ХХ століття в інформаційній кіберкультурі, вона

вона стрімко розповсюджується серед користувачів: в промисловості (тренажери, проектування), сфері дозвілля (гра, „зустрічі”, Інтернет-спілкування), освіті (нейролінгвістичне програмування), в медицині (психотерапевтичний вплив на пацієнта) і при інших маніпуляціях із зовнішнім в внутрішнім середовищем людини. „Ідеал” у застосуванні віртуальної реальності – поява у людей можливості відчувати, мислити, діяти і „жити” у „повністю штучній реальності, яка підтримується імітаційно-симуляційними технологіями” [2, с. 4].

Широке практичне розповсюдження віртуального простору породжує відповідну ідеологію; люди, які занурюються у віртуальний простір, на все дивляться крізь її призму. Теоретизуючи, але „без рефлексії, в масці філософії, але не філософські, вони перетворюються в носіїв відверто егоїстичного, іноді наївного, іноді агресивного презентизму і антиісторизму” [2, с. 6]. Все це зумовило те, що змінилось середовище буття людини, змінилися цінності, змінилися ідеали. На зміну секуляризації приходить нова залежність, утворюються нові міфи, нові герої, нові боги. В підсумку ми маємо іншу свідомість, інше буття, інші запити і потреби, спрощені до примітивізму. Якщо примітивізм первісної людини був природним, органічним, то примітивізм постлюдського існування — штучний, деструктивний.

Прогресивний поступ, навіть якщо він і згубно діє на долі людства, не зупинити. Якщо і виникають подібного гатунку заклики, вони утопічні. Що можна зробити сьогодні проти глобалізації? Окрім всього іншого, вся справа в тому, що по самій своїй природі людина не може, їй просто не дано зупинитись на досягнутому. Кожний новий результат в науці, техніці, економіці, освіті, політиці часто слугує для неї лише трампліном для наступного руху вгору, в глибину і вшир. Людина по своїй сутності приречена на постійний пошук все нового, кращого, зручнішого, більш оптимального, комфортного, вигідного тощо. Вона може зупинитись, якщо досягне межі. Саме тоді людина здатна досягнути істинну сутність начала і самого життя. Звичайно ця межа, як правило, ніколи не досягається. Тому-то ми завжди будемо стояти перед викликами і загрозами, які є результатами прогресу, хоча на перший погляд він і не відповідає морально-етичним, естетичним, культурними нормам і оцінкам. Зрозуміло, як і будь-яка інша, інформаційно-телекомунікаційна епоха також характеризується власною парадигмою, відповідним, властивим для неї типом свідомості, світоглядними орієнтаціями. У відповідності з параметрами цієї парадигми суперечності та деструктивні процеси можна розглядати як прояви певної системи цінностей, як найважливіші складові самого існування людини та її розвитку, як символи нашої епохи, без яких вона втратила б своє значення сучасності, актуальності.

Було б некоректно оцінювати явища, зокрема масову культуру, як і різні її прояви або складові в якості переважно негативної величини. Це — складний соціо-культурний феномен, характерний для суспільства з високим рівнем розвитку інформаційно-комунікаційних систем, високим ступенем урбанізації, індустріалізації, технологізації, нестримною комп'ютеризацією тощо. В зв'язку з цим оціночні судження повинні бути в значній мірі доповнені об'єктивним науковим аналізом. Він показує, що масова культура відповідає установкам і потребам людей сучасного універсалізованого, космополітизованого суспільства в проведенні вільного часу, розвагах, емоційній розрядці, „знятті” всілякого виду стресів тощо. Вона виконує певну компенсаторську функцію, покликану відтворювати втрачену цілісність людської свідомості, яка стала „кліновою”, фрагментарною. Друге, не менш важливе призначення масової культури визначається існуючою сьогодні світовою системою управління, відмінною від традиційних, яку можна назвати геоекономічною. Вона містить регулюючі владні функції, котрі далеко виходять за рамки самих складних виробничих і ринкових зв'язків і відносяться до політичного життя суспільства. Вона є владою не публічною, але добре володіє схемами поліфункціонального організаційного і господарського управління, постійно нарощуючи вишуканість і могутність звичних фінансово-правових кодів [3]. Ця система здійснила вражаючу еволюцію від панування над матеріальними об'єктами до управління соціальними

об'єктами (суб'єктами), зливаючись, таким чином, з більш звичним контуром влади, причому надзвичайного рівня компетенції. В цьому аспекті вона вимагає використання для підтримки і розвитку свого панування такого дієвого феномену, як культура. Але поскільки глобалізація і світове гео економічне управління володіють цілим комплексом кардинально відмінних рис, то їхнім цілям відповідає не традиційна культура, класична, а сучасна, масова.

Проте вона не може так швидко привести до деградації і духовного колажу. Як правило їй завжди протистоять певні захисні бар'єри — національні традиції, релігія, вироблені духовні цінності, які так просто не зникають, і, звичайно освіта. Вона в найбільшій мірі виконує роль не лише відтворення і примноження знання, але, в першу чергу через вищу освіту, готує просвічених людей. А освічена людина відрізняється від „вченого невігласа” тим, що в доповнення до конкретних професійних знань ще й увібрав в себе пласти світової культури — мистецтва, філософії, історії, релігії. Просвічена, широко освічена людина — мета, мабуть, більш важлива порівняно із здобуттям певної спеціальності. Освіта наповнює людину духовністю, вона змушує її задумуватися над смыслом і цінностями свого існування, саме вона окреслює для неї основні контури світу справжньої, а не масової культури, в яку вписані справжні цінності, саме вона говорить їй про те, що добро і краса не менш важливі для життя, чим істина і пріоритети сучасного життя. Саме освіта формує особистість — мислячого і відповідального творця власного життя і громадянина країни. В свою чергу лише мисляча, думаюча людина може бути здатною до змін, до інновацій, до сприйняття сучасного світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гаджиев К. С. Маса. Миф. Государство / К. С. Гаджиев // Вопросы философии. – 2006. - № 6. – С. 3-12.
2. Кутырев В. А. Философия иного, или Небытийный смысл странсодернизма / В. А. Кутырев // Вопросы философии. – 2005. - № 12. – С. 3-15.
3. Фергюсон Н. Цивилизация: чем Запад отличается от остального мира / Н. Фергюсон. – М.: АСТ: CORPUS, 2014. – 544 с.

Льїн Володимир Васильович – доктор мілоських наук, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МЕТОДОЛОГІЯ ФІНАНСОВОГО СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПІЗНАННЯ

Трансформація сучасних когнітивних практик в якості однієї з основних виокремлює економічну методологію. Разом з тим модернізаційні процеси, які все більш інтенсивніше відбуваються в суспільстві, приводять також до ускладнення економіки. Вона перетворилася в глобальний суб'єкт діяльності, контролюючий господарську практику в цілому. Однак “кожний економічний суб'єкт є фінансовий, оскільки в кожного є гроші, і він ними володіє і розпоряджається. Тобто має місце прихід грошей і має місце їх відхід. Отже рух грошей в “руках або через руки” будь-якого економічного суб'єкта. Такі працюючі гроші є фінанси, а якщо який-небудь суб'єкт економічної діяльності тільки такими грошима і займається, то він по суті фінансист. Хоча будь-який економічний суб'єкт в тій або іншій мірі є фінансистом. Це — вже явище іншого, нового економічного буття, яке виникло в результаті економічної революції і капіталістичних трансформацій.